

PLA DIRECTOR D'ABASTAMENT I SANEJAMENT DE LES CONQUES INTERNES DEL DEPARTAMENT DE LA LIBERTAD (EL SALVADOR).

Cristina Barberà, Manuel Gómez, Agustí Pérez

ETSECCPB

C/ Jordi Girona, 1-3

08034 Barcelona, Spain

cbarberac@uoc.edu, manuel.gomez@upc.edu, agusti.perez@upc.edu

Bloc temàtic del Congrés: **Iniciatives "motor de canvi"**.

L'estudi que es presenta forma part d'una de les línies de treball del *Pla Director d'Abastament i Sanejament d'aigua en comunitats rurals del sud del departament de La Libertad (El Salvador)*, que des de l'any 2001 porten a terme l'Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres (ESF) i diverses organitzacions salvadorenques amb el suport, entre altres, de la UPC a través del Centre de Cooperació per al Desenvolupament.

Fins al moment el *Pla Director* s'ha desenvolupat tenint en compte els municipis com a unitats territorials a partir de les quals s'ha obtingut la informació necessària per dur a terme un diagnòstic i una proposta de solucions amb una visió integral de la problemàtica dels recursos hídrics, és a dir, contemplant l'abastament d'aigua potable en quantitat i qualitat suficient, un sanejament tant d'aigües grises com negres adequat al medi i la protecció del recurs hídric. Aquest estudi és el resultat de participar en el projecte del *Pla Director* amb l'objectiu de considerar la conca hidrogràfica com a unitat per l'anàlisi i la proposta d'intervencions dirigides a la millora de la gestió del recurs hídric.

El treball s'ha desenvolupat en tres petites conques de la regió (Chilama, Danta i Jute-San Antonio), en les que s'ha dut a terme un diagnòstic social per tal de caracteritzar la població rural i una avaluació del recurs hídric existent. Els resultats d'aquest diagnòstic han permès dissenyar propostes d'actuacions per millorar l'accés a l'aigua de la població de les conques, així com per donar eines que permetin una correcta gestió dels sistemes d'abastament.

Per a la realització del diagnòstic social es va obtenir la informació corresponent a les comunitats pertanyents a les conques atenent tant a aspectes poblacionals i organitzatius, com a qüestions relatives a l'abastament d'aigua potable i sanejament. Per això es van dur a terme visites de camp a les comunitats rurals tot aplicant una metodologia participativa amb la població.

L'anàlisi d'aquesta informació ha permès constatar que el medi físic i els eixos de comunicació existents són els dos principals factors que determinen les característiques de les comunitats de les conques. Donat que a la conca del Chilama no hi ha cap població urbana d'importància ni carreteres o vies de comunicació que la travessin, les comunitats es caracteritzen per ser eminentment rurals, amb baixos nivells d'accés a serveis bàsics, aïllades i de difícil accessibilitat. A la conca del Jute-San Antonio, en canvi, s'hi troben els nuclis urbans de dos municipis i és creuada de nord a sud per una

de les vies més importants de la serralada del Bálamo. En aquest cas les comunitats tenen, en general, característiques que podrien definir-les com a semiurbanes.

S'ha identificat una greu carència d'abastament d'aigua en les zones rurals, sent més greu en el cas de la conca del Chilama (amb un 60% de la població sense accés) que per la del Jute-San Antonio (un 45% de la població sense accés). Aquesta situació dona lloc a que els consums mitjans d'aquestes comunitats siguin baixos. Per altra banda, la majoria de la població que sí disposa d'un sistema d'abastament d'aigua tampoc rep un servei adequat, amb baixes dotacions, avaries freqüents i problemes relacionats amb la manca de formació de les persones responsables del manteniment i la gestió del sistema.

Més greu és encara la manca de sistemes de sanejament adequats a les zones rurals, fet que constitueix un dels orígens de la contaminació fecal dels punts d'aigua. De fet, la part alta de les conques estudiades és la que presenta els índexs més baixos, amb només el 2% de la població servida.

Per l'avaluació del recurs hídric existent a cadascuna de les conques es va realitzar un balanç hídric per fer una primera aproximació al coneixement del recurs subterrani, i es van analitzar les fonts i pous inventariats a les visites de camp.

L'anàlisi permet concloure que hi ha suficient aigua a les conques per satisfer la demanda de la població rural, però per poder utilitzar aquesta aigua serien necessàries grans inversions per a la realització de pous profunds o embassaments per l'aprofitament dels rius. Aquest tipus d'obres no poden ser assumides per les comunitats rurals, pel que caldria una intervenció estatal. D'altra banda, es constata que no hi ha suficients recursos tipus fonts per abastir a les comunitats rurals, tot i que amb la realització de sistemes comunitaris que captin l'aigua de les fonts disponibles i de petits pous com els que ja existeixen en algunes comunitats, seria factible abastir aquestes comunitats.

Així doncs, la manca d'abastament en quantitat i qualitat adequades no es deu, en aquesta zona, a l'escassetat d'aigua. Alguns dels motius que permeten explicar aquesta carència són la manca de voluntat d'intervenció en zones rurals per part del govern, el baix pressupost destinat a l'administració pública encarregada de donar el servei, ANDA, la falta de normatives que defineixin les competències de les institucions vinculades al recurs així com la capacitat per fer complir aquestes normatives. En aquest escenari són les comunitats rurals les que de forma autònoma busquen solucions per tal de millorar el seu propi abastament.

A partir dels resultats de l'anàlisi s'han proposat les actuacions i inversions necessàries, a nivell comunitari, per l'abastament i el sanejament. La sostenibilitat d'aquestes propostes dependrà en bona mesura dels esforços invertits en formar als tècnics i gestors comunitaris d'aquests sistemes, pel que també s'han fet recomanacions en aquest sentit, com la creació d'organitzacions de suport a les comunitats amb l'objectiu de compartir recursos i experiències.